

u refleksiju. Autorov subjektivitet prelazi u univerzalna načela, traga za najdubljim mislima i porukama ljudske povijesti, doziva u pamet transcendentne vrijednosti i budi savjest, kako bi, ispod šablonski sročene presude i fiktivno vođenog procesa, uputio na temeljna načela i smisao ljudskog bivstvovanja, na naravnu paradigmatičnost i pravde, mimo koje su sve zakonske fikcije i presude obične »kriminalističke priče« i legalističke namještaljke.

Prvi dio *Zova savjesti*, »Zatvorske katarze«, dubinski razmišlja nad čovjekom i njegovom sudbinom. Veselica polazi od svoje situacije, od nutarnjeg zla u čovjeku, u sistemima i u povijesti — i postaje mislilac, etičar i humanist, čovjek koji svoju patnju pretvara u zajedničku katarzu, u kristovski iskupljujuće djelo, nadahnuće i opomenu, u škonsku poruku ljubavi i mira.

Izvor i poticaj najdubljoj refleksiji, povijesnoj analizi i javnom zalaganju za normalne pravne norme naći ćemo u »sudskoj fabuli« o krivnji optuženoga. Zanimljivo je pratiti što se je sve »sudilo« »u ime naroda« i kako su se stvarale »političke kriminalne priče«. Veselica je donio jednu, sročenu i izrečenu na njegov račun, i njemu dostavljenu, u Hrvatskoj koju je toliko ljubio, u vidu »presude«.

»Kriminalnu priču« kompletira autorova *Studija*: o suverenitetu, naciji, nacionalnom gospodarstvu, ljudskim pravima, progonima, represijama i slobodi misli. Sve je to prezentirano kao završni govor »montiranog krivičnog procesa«. Izrečena u jednom dahu, *Studija* je primarno apologija zakonitosti, etičnosti, normalnog duhovnog i materijalnog razvoja naroda, osobnih sloboda i zajedničkog prosperiteta u razumnom demokratskom poretku. Mislilac i političar, Veselica se pokazuje kao stručnjak, zagovornik razvojnih procesa, pobornik osobnih i narodnih prava. Uz gospodarsku muči ga i demografska, duhovna i kulturna problematika hrvatskog naroda.

Zalažući se za svoju naciju, ista prava priznaje i drugima. »Svaki strah od potpune afirmacije nacija« — upozorava — »ima u sebi hegemonističko-integralističke izvore, a ljepljenje etiketa samo zato što netko voli i brani mirnim sredstvima svoje ciljeve ne pridonosi razvoju ravnopravnosti... na ovim prostorima« (str. 191).

Ukratko, »Hrvatski Sibir« ne uzvraća »okom za oko«. Naprotiv, svojim »zovom savjesti« potiče na sabiranje i razmišljanje, na slogu u miru i slobodi. Štoviše, svojim izlaganjem i refleksivnim poticajem prerasta u *golubicu mira*.

LJUBAV U TKANJU POVIJESTI

Družba Služavki Malog Isusa: *Vez ljubavi u tkanju jedne povijesti*, izd. Vrhovna uprava Družbe Služavki Malog Isusa, Zagreb, 1990.

Drago Šimundža

Prije stotinu godina, 24. listopada 1890, sarajevski nadbiskup dr. Josip Stadler ostvario je svoje najljepše djelo: *osnovao je Družbu Služavki Malog Isusa*, živu zajednicu Božje prisutnosti među ljudima. Uputio ju je u povijest, na čast Bogu i svom narodu. Predao joj je najveće bogatstvo u njezinim zavjetima i pravilima: *veličinu u služenju, uspjeh u povjerenju u Providnost, smisao života i zvanja u ljubavi prema najpotrebnijima*. Bilo je to duhovno bogatstvo koje su Služavke prihvale i, usprkos svim poteškoćama, za nj i s njim živjele.

Ponosne na svog Utemeljitelja i svoju povijest, Stadlerovke su ove godine proslavile svoj stoljetni jubilej. Slavilo se u svim samostanima i središnjim kućama, a najsvečanije je bilo tamo gdje se Družba rodila: u Sarajevu 23. i 24. listopada ove godine.

Svečanosti nisu bile samo prigodne; duhovno se i molitveno mislilo na sadašnjost i budućnost, na obnovu i razvoj, u duhu poziva i poslanja, u službi Malog Isusa.

U tom nadahnuću mislilo se i na prošlost, na radosne trenutke i teške dane, na stoljetni put i povijesnu ulogu Družbe. Tako je nastalo jedinstveno djelo *Vez ljubavi u tkanju jedne povijesti*: bogata biografija i osobna karta Služavki Malog Isusa, svih zajedno i svake osobno. Jer, ovo je zajednička povijest, u kojoj se sabiru i očituju naponi i uspjesi čitave Družbe, čija stvarnost prelazi u život svake sestre, da bi jednako tako život svake postao poviješću Zajednice.

Djelo je pokrenula Vrhovna uprava, prije nekoliko godina; izradile su ga same sestre, a izdala sadašnja Vrhovna uprava s č. majkom Ljiljanom Perković na čelu, kao jubilarni poklon svojoj Družbi.

Samo djelo je vrlo brižno i stručno pisano. Išlo se za sustavnim prikazom Družbe kao cjeline i, koliko je bilo moguće, svake zajednice, samostana i kuće, u nas i u svijetu. Najprije su dani opći okviri: povijesne, vjerske i društvene prilike u Bosni kad je družba nastala; zatim — posebno — nakana i duh Utemeljitelja, smisao i poslanje Družbe. Bosna je bila kolijevka i njoj je posvećen prvi dio. Kako se Družba širila, prije rata, u sjevernu i južnu Hrvatsku, tako se šire i povijesni zapisi o pojedinim samostanima: u Boki Kotorskoj, Splitu, Vinkovcima, Zagrebu, Samoboru..., a poslije rata u nas i u svijetu, u evropskim zemljama i Americi, odnosno, u najnovije vrijeme, u misijama, u Africi.

Susrećemo se s kronološkim sljedom i povijesnim pregledom duhovnog i materijalnog razvoja i rada, sa svetačkim likovima sestara i s evanđeoskom snagom »veza ljubavi«, koji će nadvladati i najteže zapreke, kakve su bile baš u Bosni nakon rata, kad je Družbi sve oduzeto, a sestrama zabranjeno da vrše svoje karitativno poslanje i žive kao redovnice u svojoj povijesnoj kolijevci.

Zanimljivo je pratiti kakva je i kolika je bila snaga ljubavi u tim najtežim trenucima. Teško je bilo svim našim družbama u to doba, ali, doista, Stadlerovkama je bilo najteže. No, povijest koju tka ljubav nije moguće ugasiti, djelo koje vodi Duh ne može se uništiti. Družba je ne samo pobijedila, nego se još više razvila. Pravi procvat doživjela je u ovom poslijeratnom razdoblju, te je 1969. podijeljena u tri provincije: Zagrebačku, Sarajevsku i Splitsku.

S ovim djelom, s poviješću Družbe Služavki Malog Isusa, i naša je crkvena i narodna povijest obogaćena. U šarolikom mozaiku naše vjerske i nacionalne prošlosti, u duhovnom i religioznom životu, Služavke su trajno ugradile svoj udio. I do sada je to bilo poznato, a od sada je, zahvaljujući ovom lijepom i sadržajno bogatom izdanju, sve opisano i dokumentirano. Svi možemo biti ponosni na ovaj rad, posebnom Stadlerovke.

Autorice su brižno pokupile podatke i vješto satakale, svaka svoj dio, ovog bogatog, »ljubavljju protkanog tkanja«. Č. majka Akvilina Paviša obradila je samostane, rad i život zagrebačke provincije; sarajevska provincijalka s. Admirata Lučić postanak Družbe i svoju provinciju, samostane koji joj pripadaju; splitska provincijalka s. Maneta Mioč dolazak Družbe u južnu Hrvatsku i zajednice u nas i u svijetu koje pripadaju njezinoj provinciji. U obradi nekih zajednica, kao na primjer misije u Parizu, nekih podružnica u Boki Kotorskoj i drugdje s radošću joj je pomagala s. Vesna Mateljan. S. Maneta je donijela mnogo gradiva o pojedinim samostanima, tako da gotovo svaki njezin prilog može poslužiti kao okosnica za kratku monografiju samostana i zajednica o kojima piše. Uvodne su priloge napisale s. Magna Borovac: o prilikama u Bosni i s. Marija Filipović: o životu i radu nadb. Stadlera. (Vanjski su suradnici bili D. Šimundža i L. Gjergji.)

Knjiga je bogato ilustrirana; tehnički lijepo uređena, s brojnim statistikama i popisima koje je priredila s. Laudes Bosančić. Lagano se čita i s radošću prati svaki »vez ljubavi«. Moramo odati priznanje autoricama na njihovu uspješ-

nom radu i Vrhovnoj upravi na ovom izdanju. »Vjerujemo« — napisao sam u Uvodnoj napomeni, nakon Uvodne riječi kardinala Franje Kuharića i Predgovora č. majke Ljiljane Perković — »Vjerujemo da će ovo djelo, kao i sama Družba, biti trajno svjedočanstvo Ljubavi Božje među nama; na čast Crkvi i Narodu, Služavkama Malog Isusa i njihovu Utemeljitelju, sarajevskom nadbiskupu dr. Josipu Stadleru.« To i ovdje moram ponoviti. Doista: kao što nam je Družba Služavki Malog Isusa na ponos, tako nam je i ovo njihovo djelo — povijest njihova — na radost, čast i zadovoljstvo.

ZBORNİK RADOVA O DON MIHOVILU PAVLINOVIĆU

Drago Šimundža

Don Mihovil Pavlinović (1831.—1887), svećenik, preporoditelj, književnik i političar zadužio je naš narod i kulturu svojim bogatim djelom. Bio je jedan od najuglednijih naših mislilaca, prosvjetitelja, kulturnih djelatnika i ideologa u prošlom stoljeću. U našem je vremenu ipak bio dugo prešućivan i zapostavljen, dok ga u povodu 100. obljetnice njegove smrti, 1987, nisu potihoo rehabilitirali njegovi Makarani i Podgorani — SO Makarska — u suradnji sa Zagrebačkim sveučilištem, Akademijom i Splitskom nadbiskupijom, na javnom simpoziju o don Mihinu djelu i životu. Sudjelovalo je četrdesetak sudionika iz svih naših važnijih središta. Pavlinović je tada osvijetljen s duhovnog, svećeničkog, i društveno-političkog gledišta: župničkog, preporodnog, kulturnog, prosvjetiteljskog, književnog i političkog.

Ove godine, nedavno, izišli su radovi sa simpozija u prigodnom zborniku. Priredio ih je Nikša Stančić, u suradnji s urednicom niza Anitom Šikić, a izdao »Globus« iz Zagreba. Zbornik je za naslov uzeo glavne odrednice; objavljen je pod naslovom *Mihovil Pavlinović u politici i književnosti*. Don Miho je na tim područjima najviše dao i ona su najcjelovitije obrađena. Dakako, korpus zbornika je širi: obuhvaćeni su i drugi vidovi Pavlinovićeve rada i, djelomično, opće društvene, kulturne i demografske prilike u Makarskom primorju i Hrvatskoj u njegovo doba.

Sam zbornik je tematski podijeljen u četiri dijela: *uvodne rasprave, politika, književnost, Pavlinovićevo vrijeme*. Na žalost, svi sudionici simpozija nisu uspjeli prirediti svoje radove. Uvrštena su 32 priloga. U uvodnoj studiji Nikša Stančić raspravlja o Pavlinoviću i njegovim idejama, u prvom redu društveno-političkim. Vrstan poznavatelj onodobnih društvenih zbivanja i Pavlinovićeve zalaganja, uloge i značenja, Stančić izlaže razvojne etape, glavne koncepcije i hrvatsku orijentaciju Pavlinovićeve misli. U uvodnom dijelu još pk. Jure Kaštelan imaginativno, literarno, zahvaća u Pavlinovićeve obzorja, vežući ih s novijima iz naše povijesti, a Stjepo Obad raščlanjuje prilike u Makarskom primorju u don Mihino vrijeme.

O političkim zbivanjima i Pavlinoviću političaru ima više priloga. Napisali su ih Adolf Dragičević, Vice Kapitanović, Tereza Ganza Aras, Andrija Šuljak, Josip Ante Soldo, Marijan Diklić, Josip Grbavac, Dragutin Pavličević itd. Svi se oni slažu da je don Mihovil bio vidovit, načelan i rodoljubljan, da je planirao i ostvario, u preporodnom, nacionalnom i političkom smislu, veliko djelo. O Pavlinovićevu svećeničkom životu, biblioteci, smrti i prastricu Ivanu Pavlinoviću pišu: Tomislav Kraljačić, Marko Čubelić, Slavko Kovačić i Mile Vidović.

U dijelu o Pavlinovićevu književnom, kulturnom, prosvjetnom i preporodnom radu uvodnu je studiju napisao Drago Šimundža. Kritički je obradio don Mihovilova djela, istakao njihovo kulturno-povijesno značenje, estetske vrijednosti i nacionalnu važnost u hrvatskoj preporodnoj književnosti, odnosno njegovo povijesno i umjetničko mjesto u hrvatskoj literaturi. Prof. Ivo